

КРИМСЬКА
ПРАВОНАХОДИНА
ГРУПА

e-mail: crimeahrg@gmail.com

website: crimeahrg.org

МОНІТОРИНГОВИЙ ОГЛЯД СИТУАЦІЇ З ПРАВАМИ ЛЮДИНИ У КРИМУ

ЗА ЖОВТЕНЬ – ГРУДЕНЬ 2024 РОКУ

м. Київ,
січень 2025 р.

КРИМСЬКА
ПРАВЗАХИСНА
ГРУПА

Кримська правозахисна група (КПГ) – організація кримських правозахисників і журналістів, метою якої є сприяння дотриманню і захисту прав людини в Криму шляхом формування пильної уваги до проблем дотримання прав людини і міжнародного гуманітарного права на території Кримського півострова, а також пошуку і відпрацювання механізмів для захисту прав людини у Криму¹.

КПГ документує порушення прав людини, воєнні злочини та злочини проти людяності у Криму з 2014 року.

5:00 AM

COALITION

Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну КПГ приєдналася до Коаліції «Україна. П'ята ранку», яка збирає та документує воєнні злочини і злочини проти людяності, вчинені в ході російської збройної агресії в Україні².

COALITION
FOR THE
INTERNATIONAL
CRIMINAL COURT

КПГ – учасниця Коаліції за Міжнародний кримінальний суд³.

¹ <https://crimeahrg.org/uk/>

² <https://www.5am.in.ua/>

³ <https://www.coalitionfortheicc.org/>

ЗМІСТ

1. ГРОМАДЯНСЬКІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРАВА	2
НАСИЛЬНИЦЬКІ ЗНИКНЕННЯ.....	2
Викрадення у Херсонській та Запорізькій областях та вивезення до Криму.....	2
ПОЛІТИЧНО МОТИВОВАНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ	3
«Справа кримських мусульман»	3
«Справи українських диверсантів»	5
Звинувачення у державній зраді	8
Переслідування за звинуваченням в участі у батальйоні ім. Н. Челебіджіхана	9
Переслідування Свідків Єгови	9
СВОБОДА СЛОВА ТА ВИСЛОВЛЮВАННЯ ДУМКИ	10
Переслідування за підтримку України й антивоєнну позицію	10
2. ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА	13
ПРИЗОВ ОСІБ, КОТРІ МЕШКАЮТЬ НА ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ, ДО ЗБРОЙНИХ СИЛ ДЕРЖАВИ-ОКУПАНТА ТА МОБІЛІЗАЦІЯ.....	13
АТАКИ НА ЦИВІЛЬНЕ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ З КРИМУ	14
3. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СФЕРІ ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ, ЗОКРЕМА ОКУПАЦІЇ АР КРИМ та м. СЕВАСТОПОЛЯ	16

1 ГРОМАДЯНСЬКІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

НАСИЛЬНИЦЬКІ ЗНИКНЕННЯ

ВИКРАДЕННЯ У ХЕРСОНСЬКІЙ ТА ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТЯХ ТА ВИВЕЗЕННЯ ДО КРИМУ

Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну окупований Крим використовується російською владою для утримування цивільних громадян України, викрадених з окупованих з 2022 року територій, зокрема Херсонської та Запорізької областей. Зазвичай викрадених цивільних осіб утримують у СІЗО, створених після 2022 року у Сімферополі: СІЗО №2 та СІЗО №8. Вони стають фігурантами кримінальних справ або утримуються *incommunicado* без надання їм правової допомоги та можливості повідомити своїм родичам про місце свого перебування. Кримінальні справи проти викрадених цивільних осіб, серед яких громадські активісти, волонтери та представники місцевої влади, розглядають «суди» в окупованому Криму, суди на території РФ (включно із військовими судами РФ) або «суди», створені на окупованих територіях після 24 лютого 2022 року.

Станом на грудень 2024 року КПГ верифікувала **щонайменше 86 цивільних осіб**, викрадених з Херсонської та Запорізької областей та вивезених до Криму. Більшість з них утримується у СІЗО №2 Сімферополя на етапі слідства, під час судового розгляду кримінальних справ проти них цивільних зазвичай вивозять до РФ.

Свавільно затримані цивільні особи не отримують необхідної медичної допомоги в СІЗО Сімферополя та колоніях РФ та страждають від багатьох хворобливих станів, набутих внаслідок тортур та нелюдських умов утримання. Про це зокрема повідомили житель окупованої Новоолексіївки Херсонської області **Рустем Гугурик**¹ та активістка з Херсона **Ірина Горобцова**².

У жовтні «Генічеський районний суд» окупованої частини Херсонської області засудив 58-річного **Халіла Куртамета**, затриманого у Новоолексіївці, до 8 років позбавлення волі у колонії суворого режиму за нібито участь у кримськотатарському батальйоні ім. Н. Челебіджіхана³. У 2023 році «Київський районний суд Сімферополя» засудив його

¹ <https://crimeahrg.org/uk/pogirshennya-stanu-zdorovya-rustema-gugurika-zagrozu%d1%94-jogo-zhittyu-druzhina/>

² <https://crimeahrg.org/uk/hersonskij-aktivistczi-irini-gorobczovij-vidmovlyayut-u-medichnij-dopomozi-u-sizo-simferopolya/>

³ <https://crimeahrg.org/uk/halila-kurtameta-zasudili-do-8-rokiv-za-nibito-uchast-u-krimskotatarskomu-bataljoni/>

сина Аппаза Куртамета, викраденого у липні 2022 року на російському КПП з Херсонською областю, до 7 років позбавлення волі в колонії суворого режиму⁴.

25 та 26 листопада «Херсонський обласний суд» окупованої частини Херсонської області засудив викраденого у квітні 2022 року депутата Новокаховської міської ради **Ігоря Протоковила та Олега Коваленко** до 12 років ув'язнення нібито за «шпигунство»⁵.

Апеляційний військовий суд РФ залишив чинними вироки, винесені Південним окружним військовим судом РФ, жителям Бердянська **Володимиру Кривцуну та Віталію Расторгуєву** (Віталій Расторгуєв – 12 років колонії, Володимир Кривцун – 11 років колонії), яких звинуватили у нібито замаху на окупаційного «мера» міста Олександра Сауленка⁶.

ПОЛІТИЧНО МОТИВОВАНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

Щонайменше **250 громадян України** перебуває у місцях позбавлення волі через політично мотивоване та/або релігійне кримінальне переслідування. Список таких осіб постійно оновлюється на сайті КПГ за посиланням <https://dela.crimeahrg.org/uk/>.

«СПРАВА КРИМСЬКИХ МУСУЛЬМАН»

Фігурантів цієї справи, більшість з яких – кримські татари, звинувачують у причетності до ісламських організацій або у пропаганді діяльності організацій, які в РФ визнані терористичними чи екстремістськими, але не є такими за законодавством України. Справи розглядаються з порушенням права на справедливий суд, основними доказами для суду є свідчення анонімних свідків (багато хто з них – співробітники ФСБ РФ), досудові показання свідків,

Щонайменше **250 громадян України** перебуває у місцях позбавлення волі через політично мотивоване та/або релігійне кримінальне переслідування

⁴ <https://crimeahrg.org/uk/krimskogo-tatarina-z-novooleksiivki-appaza-kurtameta-zasudili-do-7-rokiv-uv'yaznennya/>

⁵ <https://crimeahrg.org/uk/spravi-ukra%1%97nskih-diversantiv-okupanti-zasudili-dvoh-gromadyan-ukra%1%97ni-do-12-rokiv-uv%ca%bcyaznennya/>

⁶ <https://crimeahrg.org/uk/apelyacziya-zatverdila-viroki-zhitylam-berdyanska-krivczunu-ta-rastorgu%1%94vu/>

котрі у подальшому в суді заявляють, що такі свідчення надали під тиском, і лінгвістичні експертизи розмов обвинувачених мусульман. Докази, надані стороною захисту, зазвичай судді не беруть до розгляду.

Станом на кінець вересня 2024 року кількість мешканців Криму, позбавлених волі у «справі кримських мусульман», склала **щонайменше 108 осіб**.

8 жовтня до Південного окружного військового суду у Ростові-на-Дону для подальшого розгляду поступила справа проти 4 кримських татар: **Мустафи Абдураманова, Азіза Азізова, Мемета Люманова та Рустема Османова**, яких звинувачують за ст. 30 ч. 1, ст. 278 (спроба насильницького захоплення влади); ст. 205. 5 ч. 2 КК РФ (участь в терористичній організації).

21 жовтня Південний окружний військовий суд Ростова-на-Дону задовольнив клопотання прокурора про продовження терміну тримання під вартою **Мемета Люманова, Рустема Османова, Азіза Азізова та Мустафи Абдураманова** на 6 місяців. Суд постановив етапувати їх з СІЗО №2 Сімферополя до СІЗО №1 Ростова-на-Дону⁷.

14 жовтня до Південного окружного військового суду у Ростові-на-Дону для подальшого розгляду поступила справа проти 5 кримських татар: **Нарімана Аметова, Ремзі Куртнезірова, Алі Мамутова, Вохіда Мустафаєва та Енвера Халілаєва**, яких звинувачують за ст. 30 ч. 1, ст. 278 та ст. 205. 5 ч. 1/2 КК РФ.

5 листопада активістів «Кримської солідарності» Азіза Азізова, Рустема Османова, Мемета Люманова та Мустафу Абдураманова доставили до СІЗО №1 Ростова-на-Дону⁸. Раніше вони перебували у СІЗО №2 Сімферополя. 12 листопада Верховний суд РФ посмертно скасував вирок **Джемілю Гафарову**, який помер 10 лютого 2023 року внаслідок свідомого ненадання йому медичної допомоги в СІЗО Новочеркаська⁹.

13 листопада Верховний Суд РФ залишив чинними вироки Південного окружного військового суду Ростова-на-Дону фігурантам справи «другої Сімферопольської групи», яких безпідставно звинувачують в участі в Хізб ут-Тахрір¹⁰. 11 січня 2023 року **Сервета Газієва, Аліма Карімова, Сейрана Муртазу та Ерфана Османова** було засуджено до 13 років позбавлення волі.

29 листопада суддя Апеляційного військового суду м. Власіха Олександр Дарніцин залишив чинним рішення судді Південного окружного військового суду Ростова-на-Дону Романа Сапрунова про продовження терміну тримання під вартою **Руслана Асанова, Сейдамета Мустафаєва, Ремзі Немитулаєва, Абдулмеджида Сейтумерова, Аметхана Умерова, Эльдара Якубова**¹¹.

9 грудня незрячого **Олександра Сізікова** вивезли з Криму до РФ. 15 грудня його мати отримала повідомлення від начальника СІЗО №1 Сімферополя Сергія Геберлейна про те, що «Сізіков О. В. 09. 12. 2024 направлений для подальшого відбування покарання у розпорядження ГУ ФСВП Росії по Красноярському краю»¹².

⁷ <https://crimean-solidarity.org/news/2024/10/22/advokaty-shestoj-baxchisarajskoj-gruppy-potrebovali-vernuti-materialy-ugolovnogo-dela-prokuroru-3044>

⁸ https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02f8LfxX1xoDeG2MihuMrD17e2MRH3t4Jve54sMxMRZmFYq74Hew7umdzD8tP4a7wl&id=100008871399626&rdid=JXgQVxpezdRK01iT

⁹ https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid0dpsouhPrjDVTjXcgLpMVJLG3C98AwH2R49vm8uwwnsiDYp8YFZUNPqEZ7n3ira3cl&id=100013445915335&rdid=GCWVgcUoHdtf9pKp

¹⁰ <https://suspilne.media/crimea/878727-rosijskij-sud-zalisiv-u-sili-virok-figurantam-spravi-drugoi-simferopolskoi-grupi-hizb-ut-tahrir/>

¹¹ https://vap.sudrf.ru/modules.php?name=sud_delo&srv_num=1&name_op=case&case_id=680233&case_uid=885f74c5-c840-4c9b-b0bb-09b3299cf651&delo_id=4&new=4

¹² <https://crimean-solidarity.org/news/2024/12/16/nezryachego-aleksandra-sizikova-etapirovali-zachetyre-tysyachi-kilometrov-ot-kryma-3087>

«СПРАВИ УКРАЇНСЬКИХ ДИВЕРСАНТІВ»

За кримськими «справами українських диверсантів і шпигунів» в ув'язненні перебувають **щонайменше 83 громадянина України**, серед яких затримані у Криму та новоокупованих територіях (окуповані після 24 лютого 2022 року). З числа 83 затриманих щонайменше 28 людей, викрадених у Запорізькій або Херсонській областях.

У таких справах ФСБ РФ під час затримання звинувачує кримчан «у підготовці диверсій, зберіганні зброї та шпигунстві». У цих справах зафіксовано незаконні методи ведення слідства й застосування тортур для отримання свідчень зізнання, порушення презумпції невинуватості, поширення ФСБ РФ через російські ЗМІ відео «зізнання».

10 жовтня суддя Апеляційного військового суду м. Власіха Сергій Бутусов залишив чинним вирок фігуранту справи «українських диверсантів» **Костянтину Євмененко**¹³. 4 червня Південний окружний військовий суд Ростова-на-Дону виніс вирок Костянтину Євмененку за ст. 222. 1 ч. 4; ст. 205. 4 ч. 2; ст. 30 ч. 1, ст. 205 ч. 2 п. (а); ст. 30 ч. 1, ст. 205 ч. 2 п. (а); ст. 275 КК РФ¹⁴ та засудив його до 10 років колонії суворого режиму з відбуванням перших 2,5 років у в'язниці та штрафу у розмірі 500 тисяч рублів. рублів¹⁵.

15 жовтня 45-річний житель Севастополя був засуджений до 15 років колонії за звинуваченням у нібито «шпигунстві». ФСБ стверджує, що він буцімто передавав СБУ стратегічні відомості про місцеперебування кораблів та підводних човнів Чорноморського флоту та місця дислокації військових частин міста¹⁶.

16 жовтня Південний окружний військовий суд РФ засудив іншого жителя Севастополя до 21 року колонії особливого режиму та визнав його винним у «державній зраді» та «підготовці теракту». За версією ФСБ, чоловік буцімто передавав СБУ відомості про місця дислокації в Севастополі об'єктів Збройних сил РФ¹⁷.

У жовтні ФСБ підтвердила, що в окупованому Криму утримується 23-річна громадянка України з Херсонщини, студентку Херсонського державного університету **Ганна Єльцова**, викрадена ще у 2022 році¹⁸. За версією ФСБ, жінка нібито передавала українським спецслужбам дані про розташування російських військ на Херсонщині. Її звинуватили за ст. 276 КК РФ («Шпигунство»)¹⁹. Ганна утримувалася у СІЗО №2 Сімферополя щонайменше з серпня 2023 року, але російська влада тривалий час це не підтверджувала.

31 жовтня суддя Апеляційного військового суду м. Власіха залишив в силі вирок фігуранту справи «українських диверсантів» з Херсонщини, затриманому у Криму, **Олександрю Литвиненко**²⁰, якого 19 червня 2024 року Південний окружний військовий суд засудив до 9 років і 6 місяців колонії суворого режиму за буцімто підготовку теракту проти представників окупаційної влади Криму.

¹³ https://vap.sudrf.ru/modules.php?name=sud_delo&srv_num=1&name_op=case&case_id=662626&case_uid=791a5b5c-886a-44bb-b4af-5673f0ef0feb&delo_id=4&new=4

¹⁴ https://yovs--ros.sudrf.ru/modules.php?name=sud_delo&srv_num=1&name_op=case&case_id=16572423&case_uid=2fe88302-3d35-4f7c-940b-878c48545181&delo_id=1540006

¹⁵ https://www.facebook.com/memorial_soc/posts/pfbidOTPy9Wt9ovN2MycwZ9rY6HScWQqr223RLsPBRuRpEZ8nq3EKir2bB4S7UcF9k2svCl

¹⁶ <https://crimeahrg.org/uk/okupanti-zasudili-zhitelya-sevastopolya-do-15-rokiv-za-nibito-shpigunstvo/>

¹⁷ <https://crimeahrg.org/uk/okupanti-do-21-roku-vyazniczi-zasudili-meshkanczya-sevastopolya-u-spravi-diversantiv/>

¹⁸ <https://ria.ru/20221227/koordinaty-1841551421.html>

¹⁹ <https://crimeahrg.org/uk/fsb-povidomila-pro-zatrimannya-zhinki-za-shpigunstvo-jmovirno-jdetsya-pro-vikradenu-na-hersonshhini-studentku/>

²⁰ https://x.com/memorial_soc/status/1857799855394983989

1 листопада Апеляційний військовий суд м. Власіха (РФ) залишив чинним рішення судді Південного окружного військового суду про продовження терміну тримання під вартою **Юрія Петрова, Олександра Жукова, та Ігоря Горлова**²¹. Олександр Жуков – ветеран АТО, викрадений у Мелітополі 7 квітня 2022 року. Разом з ним у цій справі звинувачуються Володимир Зуєв, Андрій Голубєв, Ігор Горлов та Юрій Петров. Після викрадення їх утримували у СІЗО №1 та в СІЗО №2 Сімферополя, а згодом вивезли до СІЗО «Лефортово» у Москві. Лефортовський районний суд Москви продовжував їм терміни тримання під вартою, а Московський міський суд залишав в силі ці рішення. З 4 квітня 2024 року цю справу розглядає Південний окружний військовий суд Ростова-на-Дону²². Чоловіків звинувачують за ст. 30 ч. 1, ст. 205. 4 ч. 2 та ст. 361 ч. 1 КК РФ.

1 серпня суддя Апеляційного військового суду м. Власіха Олег Єгоров залишив в силі рішення Південного окружного військового суду про продовження терміну тримання під вартою для Юрія Петрова, Олександра Жукова, Володимира Зуєва, Андрія Голубєва та Ігоря Горлова²³.

1 листопада суддя «Джанкойського районного суду» засудив до 14 років колонії та штрафу у розмірі 600 тис. рублів 61-річного громадянина Білорусі В'ячеслава Піскунова, затриманого 23 жовтня 2023 року за «замах» на вбивство російського військового у Криму²⁴. Чоловіка звинуватили за ст. 222 ч. 1; ст. 223. 1 ч. 2; ст. 222. 1 ч. 3 п. (а); ст. 30 ч. 3, ст. 105 ч. 2 п.п. (б,е,ж,л); ст. 222. 1 ч. 3 п. (а) КК РФ²⁵.

2 листопада суддя Апеляційного військового суду Ростова-на-Дону залишила без змін вирок Південного окружного військового суду з мешканцям Бердянська Олексію Макаренку, Даміану Омельяненку та Артуру Шашеноку²⁶. Даміана Омельяненка російські військові викрадали двічі. Вперше – 24 травня 2022 року, його катували та зламали ребра²⁷. Вдруге – 16 листопада 2022 року. Даміана Омельяненка, Олексія Макаренка та Артура Шашенока звинуватили в «ліквідації заступника начальника дорожньої автоінспекції» Бердянська Олександра Колеснікова у серпні 2022 року та у замаху на вбивство коменданта Бердянська Артема Бардіна, а також нібито у причетності до підготовки вбивства «заступника мера» Олега Бойка та його дружини та підготовки замаху на заступника голови окупаційної адміністрації Бердянська Павла Іщука²⁸. Певний час їх утримували у СІЗО Сімферополя²⁹. Справу розглядав Південний окружний військовий суд Ростова-на-Дону. Макаренка звинуватили за ст. 222. 1 ч. 4; ст. 222. 1 ч. 4; ст. 205. 4 ч. 2; ст. 205 ч. 3 п. (а) КК РФ; Омельяненка – за ст. 205. 4 ч. 2; ст. 205 ч. 2 п.п. (а,в); ст. 205 ч. 2 п.п. (а,в); ст. 205 ч. 3 п. (б) КК РФ; Шашенока – за ст. 205. 4 ч. 2; ст. 30 ч. 1, ст. 205 ч. 2 п.п. (а,в); ст. 205 ч. 2 п.п. (а,в); ст. 205 ч. 2 п.п. (а,в) КК РФ. Вони не визнали свою вину у висунутих звинуваченнях³⁰. 12 серпня 2024 року суддя Сергій Ярош постановив повернути справи слідчому органу для перекваліфікації як більш тяжкого злочину³¹.

²¹ https://vap.sudrf.ru/modules.php?name=sud_delo&srv_num=1&name_op=case&case_id=672160&case_uid=ef117a76-65c1-4bb9-80b2-c9df2a0e57eb&delo_id=4&new=4

²² https://yovs--ros.sudrf.ru/modules.php?name=sud_delo&srv_num=1&name_op=case&case_id=16567619&case_uid=2715b95f-071e-40ca-afac-186cec1b0af7&delo_id=1540006

²³ https://vap.sudrf.ru/modules.php?name=sud_delo&srv_num=1&name_op=case&case_id=651722&case_uid=92b139b3-4e41-4c96-8015-8210fcba947e&delo_id=4&new=4

²⁴ <https://ua.krymr.com/a/news-krym-hromadianyn-bilorus-vybukh-pidozra/32652098.html>

²⁵ https://dzhankoi--krm.sudrf.ru/modules.php?name=sud_delo&srv_num=1&name_op=case&case_id=196399810&case_uid=8f2656af-3f33-438e-8ead-7ce881aeccc8&delo_id=1540006

²⁶ https://vap.sudrf.ru/modules.php?name=sud_delo&srv_num=1&name_op=case&case_id=666899&case_uid=845562f9-f5b0-44db-952d-880a7a006af4&delo_id=4&new=4

²⁷ <https://investigator.org.ua/ua/publication/251535/>

²⁸ <https://ren.tv/news/v-rossii/1074190-gruppu-ukrainskikh-diversantov-zaderzhali-v-berdianske?ysclid=m5v7lrV0y7541598799>

²⁹ <https://investigator.org.ua/ua/news-2/258236/>

³⁰ <https://tass.ru/proisshestviya/19245741?ysclid=m5v8mzsbm3231912106>

³¹ https://yovs--ros.sudrf.ru/modules.php?name=sud_delo&srv_num=1&name_op=case&case_id=16570373&case_uid=c92a58f2-c30a-4174-8f78-6dcb7bf00022&delo_id=1540006

11 листопада Апеляційний військовий суд м. Власіха постановив припинити провадження по справі **Олексія Васютіна** у зв'язку з відкликанням скарги³². Васютін – мешканець Краснодарського краю, та був затриманий разом з кримчанином **Артуром Агасаряном** за нібито спробу підризу автомобіля співробітника ФСБ у Керчі. 18 вересня 2024 року Південний окружний військовий суд засудив Артура Агасаряна до 20 років колонії і Олексія Васютіна – до 6 років³³.

25 та 26 листопада «Херсонський обласний суд» окупованої частини Херсонської області засудив викраденого у квітні 2022 року депутата Новокаховської міської ради **Ігоря Протоковила та Олега Коваленко** до 12 років ув'язнення за ст. 276 КК РФ («Шпигунство»)³⁴. За версією ФСБ, чоловіки збирали інформацію про місця дислокації військової техніки та особового складу збройних сил РФ під час окупації Херсонщини.

28 листопада 75-річному українському громадському діячу **Володимиру Ананьєву** продовжили термін тримання під вартою на 2 місяці та додали ще одну статтю обвинувачення – ст. 205. 1 КК РФ («пособництво у приготуванні до вчинення теракту»)³⁵.

28 листопада Апеляційний військовий суд РФ залишив без змін вирок Південного окружного військового суду жителям Бердянська **Володимиру Кривцуну та Віталію Расторгуєву**, засудженим відповідно до 11 та 12 років ув'язнення³⁶.

24 грудня суддя Південного окружного військового суду Ростова-на-Дону засудив Павла Левченка, який, по версії слідства, переїхав з Запоріжжя до Криму у 2022 році, до 22 років позбавлення волі з відбуванням перших 5 років у в'язниці та штрафу у розмірі 1 мільйон рублів³⁷. Його звинуватили у підризі газової труби у Криму за ст. 275; ст. 30 ч. 1, ст. 205 ч. 1; ст. 223. 1 ч. 1; ст. 30 ч. 1; ст. 205 ч. 2 п. (в); ст. 222. 1 ч. 3 п. (в); ст. 205. 3 КК РФ.

³² https://vap.sudrf.ru/modules.php?name=sud_delo&srv_num=1&name_op=case&case_id=676969&case_uid=318d2067-95c1-4b6d-a53a-72c8a3a6dc3a&delo_id=4&new=4

³³ https://t.me/uovs_info/774

³⁴ <https://crimeahrg.org/uk/spravi-ukra%1%97nskih-diversantiv-okupanti-zasudili-dvoh-gromadyan-ukra%1%97ni-do-12-rokiv-uv%ca%bcyaznennya/>

³⁵ <https://crimeahrg.org/uk/figurantu-spravi-diversantiv-volodimiru-ananevu-prodovzhili-aresht-i-dodali-stattyu-obvinuvachennya/>

³⁶ <https://crimeahrg.org/uk/apelyacziya-zatverdila-viroki-zhitelyam-berdyanska-krivczunu-ta-rastorguevu/>

³⁷ https://epp.genproc.gov.ru/web/proc_glskfoyufo/mass-media/news/news-regional?item=99899880

ЗВИНУВАЧЕННЯ У ДЕРЖАВНІЙ ЗРАДІ

4 жовтня ФСБ РФ відкрила кримінальну справу проти затриманої у Ялті **Людмили Колесникової**, звинувативши її у наданні фінансової допомоги Україні у розмірі 25 євро через покупку цифрових поштових марок «російський військовий корабель». З 2022 року жінка проживала в Ірландії відповідно до «статусу тимчасового захисту». У червні 2024 року вона приїхала на похорон матері та була затримана співробітниками ФСБ. Її утримують у СІЗО №2 Сімферополя. Кримінальну справу відкрили за ст. 275 КК РФ (державна зрада)³⁸.

11 жовтня у Феодосії ФСБ РФ затримала буцімто «агента українських спецслужб», який збирав та передавав дані про Чорноморський флот РФ. Проти чоловіка порушили справу за статтею 275 КК РФ (державна зрада)³⁹.

19 жовтня «Верховний суд» Криму засудив мешканця Керчі **Владислава Кислякова** до 13 років колонії суворого режиму за ст. 275 КК РФ за нібито передачу українській розвідці відомостей про дислокацію засобів протиповітряної оборони РФ⁴⁰.

2 грудня Краснодарський крайовий суд засудив жителя Ялти за «державну зраду» до 14 років колонії суворого режиму⁴¹.

6 грудня «Верховний суд» Криму засудив жителя Феодосії **Владислава Афанасьєва** до 15 років колонії за ст. 275 КК РФ. За версією ФСБ, 30-річний чоловік нібито передавав українській стороні відомості про військові частини та кораблі РФ⁴².

6 грудня «Верховний суд» Криму засудив 45-річного мешканця Керчі Юрія В'юненка до 15 років колонії за «державну зраду»⁴³.

9 грудня «Верховний суд» Криму визнав мешканця Ленінського району Криму винним у «державній зраді» та засудив його до 13 років колонії суворого режиму та 1,5 року обмеження волі після відбування покарання⁴⁴.

17 грудня «Верховний суд» Криму засудив 52-річного жителя Сімферополя до 4 років колонії загального режиму за «співпрацю на конфіденційній основі з іноземною державою» за ст. 275. 1 КК РФ⁴⁵.

26 грудня 58-річну українську активістку з Севастополя **Оксану Сенеджук** засудили до 15 років колонії загального режиму з обмеженням волі на 1 рік та штрафом у 200 тисяч рублів нібито за «державну зраду». Вона працювала до окупації у Севастопольській міській державній адміністрації та має відзнаки за свою роботу до 2014 року. Після початку окупації Криму публічну підтримувала⁴⁶.

³⁸ <https://crimeahrg.org/uk/ukraïнку-zatrimali-na-pohoronah-materi-v-okupovanomu-krimu-zhinku-zvinuvatili-u-shpigunstvi/>

³⁹ <https://crimeahrg.org/uk/u-feodosii-zatrimali-cholovika-za-shpigunstvo/>

⁴⁰ <https://crimeahrg.org/uk/u-spravi-diversantiv-kerchanin-otrimav-13-rokiv-kolonii-suvorogo-rezhimu/>

⁴¹ <https://crimeahrg.org/uk/meshkanczya-yalti-zasudili-v-rosii-na-14-rokiv-za-derzhzradu/>

⁴² <https://crimeahrg.org/uk/zhitelya-feodosii-vladislava-afanaseva-zasudili-do-15-rokiv-u-spravi-pro-derzhzradu/>

⁴³ <https://crimeahrg.org/uk/meshkanczya-kerchi-zasudili-do-15-rokiv-vyazniczi-za-derzhzradu/>

⁴⁴ <https://crimeahrg.org/uk/shhe-odnogo-krichanina-zasudili-na-13-rokiv-nibito-za-derzhzradu/>

⁴⁵ <https://crimeahrg.org/uk/simferopolecz-otrimav-4-roki-kolonii-za-nibito-spivpraczyu-iz-sbu/>

⁴⁶ <https://crimeahrg.org/uk/meshkanku-sevastopolya-zasudili-do-15-rokiv-kolonii-nibito-za-derzhzradu/>

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЗА ЗВИНУВАЧЕННЯМ В УЧАСТІ У БАТАЛЬЙОНІ ім. Н. ЧЕЛЕБІДЖІХАНА

Офіційною причиною переслідування обвинувачених у Криму за ч. 2 ст. 208 КК РФ (Участь у незаконному збройному формуванні, яке діє в цілях, що суперечать інтересам РФ) є те, що вони не з'явилися добровільно у силові структури РФ і не заявили про свою участь у «Кримськотатарському добровольчому батальйоні ім. Номана Челебіджихана». Оголошеним слідством доказом діяльності батальйону проти інтересів РФ є інформація зі ЗМІ, що метою створення батальйону була деокупація Криму. 1 червня 2022 року Верховний суд РФ визнав «терористичним» й заборонив на території РФ «кримськотатарський добровольчий батальйон ім. Номана Челебіджихана».

За звинуваченнями в участі у батальйоні імені Н. Челебіджихана було позбавлено волі **щонайменше 31 людину**, включаючи громадян України, викрадених російськими військовими на півдні України після 24 лютого 2022 року.

17 жовтня «Генічеський районний суд» окупованої частини Херсонської області засудив 58-річного **Халіла Куртамета**, батька раніше засудженого Аппаза Куртамета, до 8 років позбавлення волі у колонії суворого режиму. За версією ФСБ, він «брав активну участь у діяльності батальйону з 2015 року, а також передавав гроші для обладнання бази батальйону в селі Чонгар Херсонської області»⁴⁷.

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ СВІДКІВ ЄГОВИ

У 2017 році Верховний суд РФ визнав організацію «Свідки Єгови» екстремістською організацією та заборонив її діяльність на території РФ, включно з кримськими осередками «Свідків Єгови». З 2018 року розпочалося переслідування «Свідків Єгови» за кримінальними справами. У 2020 році було ухвалено перші вироки учасникам організації «Свідки Єгови» з позбавленням волі. За інформацією КПП, у Криму **щонайменше 13 віруючих «Свідків Єгови»** отримали обвинувальні вироки за свою віру (Артем Герасимов, Олександр Дубовенко, Євген Жуков, Олександр Литвинюк, Володимир Маладика, Володимир Сакада, Віктор Сташевський, Сергій Філатов, Ігор Шмідт, Артем Шаблій, Максим Зінченко, Сергій Парфенович та Юрій Геращенко).

7 жовтня віруючим «Свідків Єгови» з Красногвардійського Сергію Парфеновичу та Юрію Геращенку, яких у липні засудили до 6 років позбавлення волі умовно, змінили вирок. Колегія суддів «Верховного суду» Криму під головуванням Наталії Гребенникової призначила їм по 6 років позбавлення волі у колонії⁴⁸.

9 жовтня у Керчі були проведені обшуки щонайменше за 10 адресами представників «Свідків Єгови». 53-річного Віталія Бурика затримали на робочому місці та порушили щодо нього кримінальну справу за «організацію діяльності екстремістської організації» (ч. 1 ст. 282. 2 КК РФ). Чоловіка помістили під домашній арешт. Обшук пройшов і у Артема Шаблія, який раніше був засуджений за екстремістською статтею через свою приналежність до «Свідків Єгови»⁴⁹.

⁴⁷ <https://crimeahrg.org/uk/halila-kurtameta-zasudili-do-8-rokiv-za-nibito-uchast-u-krimskotatarskomu-bataljoni/>

⁴⁸ <https://crimeahrg.org/uk/svidkam-egovi-z-krasnogvardijskogo-sergiyu-parfenovichu-ta-yuriyu-gerashhenku-zaminili-umovnij-termin-na-realnij/>

⁴⁹ <https://crimeahrg.org/uk/masovi-obshuki-u-svidkiv-egovi-proti-odnogo-z-viruchih-porushili-kriminalnu-spravu/>

СВОБОДА СЛОВА ТА ВИСЛОВЛЮВАННЯ ДУМКИ

Російська окупаційна влада продовжує практику переслідування журналістів в адміністративному порядку. За даними правозахисників, **щонайменше 18 кримських журналістів** перебувають за ґратами в рамках таких справ: Олексій Бессарабов, Дмитро Штибліков, Владислав Єсипенко, Сейран Салієв, Марлен (Сулейман) Асанов, Тимур Ібрагімов, Сервер Мустафаєв, Осман Аріфмететов, Ремзі Бекіров, Руслан Сулейманов, Рустем Шейхалієв, Амет Сулейманов, Асан Ахтемов, Ірина Данилович, Вілен Темер'янов, Ернес Аметов, Рустем Османов, Азіз Азізов.

21 листопада співробітники ФСБ РФ затримали головну редакторку дитячого кримськотатарського журналу «Арманчикъ» 61-річну **Едіє Муслімову** біля її будинку у Сімферополі. Півтори доби безпідставно журналістку тримали у будівлі управління ФСБ у Сімферополі. Вона не мала зв'язку, до неї не допустили її адвоката. Пізно ввечері 22 листопада жінку відпустили після багатогодинних допитів⁵⁰. Значна частина запитань стосувалася її діяльності як редакторки дитячого журналу.

13 грудня незрячого жителя Джанкоя, який має 1-у групу інвалідності, Ігоря Нікітенка оштрафували на 40 тисяч рублів за ч. 2 ст. 17.13 КпАП РФ «про збір та розповсюдження персональних даних осіб, що захищаються законом». Згідно з постановою, він розкрив дані кількох співробітників «поліції» РФ у соціальній мережі «ВКонтакте», опублікувавши фотографії, прізвища, імена, по батькові, місце роботи, посади та дати народження поліцейських. Раніше, у листопаді, Нікітенко оштрафували на 10 тисяч рублів за «розпалювання ненависті» (ст. 20.3.1 КпАП РФ) через висловлювання про «ватну публіку» у ролик на Ютубі та на 2 тисячі рублів за «непокору вимогам співробітників поліції» (ст. 19.3 КпАП РФ)⁵¹.

У грудні Центр з протидії екстремізму (Центр «Е») передав до Роскомнагляду скріншоти з сайту редакції кримськотатарської газети «Къырым». На підставі цього було відкрито два нових адміністративних провадження проти засновника газети Сейрана Ібрагімова та головного редактора Бекіра Мамутова. Їх вчергове оштрафували на загальну суму 44 тисячі рублів. Цього разу причиною став матеріал кримськотатарською мовою про радянську дисидентку і російську правозахисницю Людмилу Алексєєву. Стаття містила інформацію про видання «Голос Америки» і «Радіо Свобода» без вказівки на статус «іноземних агентів». У травні 2024 року Сейрана Ібрагімова і Бекіра Мамутова затримали за публікацію доповіді ООН і авторської колонки про мобілізацію. Їх оштрафували на загальну суму 790 тисяч рублів⁵².

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЗА ПІДТРИМКУ УКРАЇНИ Й АНТИВОЄННУ ПОЗИЦІЮ

Протягом жовтня-грудня 2024 року КПП задокументувала щонайменше 136 адміністративних проваджень, переданих на розгляд до «судів» Криму за ст. 20.3.3. КпАП РФ (дискредитація російської армії). За 131 з них було ухвалено рішення про призначення адміністративного покарання (штраф або адміністративний арешт). Всього за період повномасштабного вторгнення КПП задокументувала **щонайменше 993 таких адміністративних проваджень**.

⁵⁰ <https://crimeahrg.org/uk/fsb-v-krimu-trimala-pivtori-dobi-bez-zvyazku-ta-advokata-golovnu-redaktorku-dityachogo-krimskotatarskogo-zhurnalu/>

⁵¹ <https://crimeahrg.org/uk/nezryachogo-krimchanina-oshtrafuvali-na-40-tisyach-rubliv-cherez-publikacziyu-dannih-policejskih/>

⁵² <https://crimeahrg.org/uk/zasnovnika-i-golovreda-gazeti-kyrym-znovu-oshtrafuvali/>

За період повномасштабного вторгнення КПГ задокументувала щонайменше **993 адміністративних провадження** за ст. 20.3.3. КпАП РФ (дискредитація російської армії)

У Криму продовжується практика кримінального та адміністративного переслідування кримчан на підставі публікацій проросійського блогера Олександра Таліпова, засновника та координатора інтернет-спільноти під назвою «Кримський СМЕРШ». Учасники спільноти переслідують тих, хто не підтримує російську владу та війну проти України, публікують персональну інформацію про таких людей, розпалюють ненависть до них, закликають до переслідування їх, подають доноси до ФСБ та МВС РФ. Діяльність Таліпова можна розцінювати як співучасть у переслідуванні жителів окупованих територій за їхню проукраїнську позицію⁵³.

22 жовтня на каналі Таліпова з'явилась інформація про затримання 46-річної жительки села Черново Первомайського району Криму **Аліє Джафарової**, яка влітку у магазині нібито «заперечувала територіальну цілісність РФ». Жінку змусили вибачитись публічно під відеозапис камери⁵⁴.

Таліпов повідомив про те, що співробітники «Центру Е» затримали **Аліме Керімову**, яка слухала на своїй сторінці в соцмережі пісню «Доброго вечора, ми з України». Жінку так само змусили вибачитись публічно під відеозапис камери.

Пізніше Таліпов повідомив про затримання мешканки Керчі **Тетяни Касай** за публікацію в соцмережах, в якій вона звинувачувала РФ в агресії та «дискредитувала армію РФ».

У Криму продовжується практика переслідування кримчан за демонстрацію української символіки, українських пісень та гасел на підставі статті 20.3 КпАП РФ («публічна демонстрація забороненої символіки»).

У жовтні заступника головного лікаря Сімферопольської клінічної лікарні **Андрія Перелигіна** заарештували на 15 діб за ч. 1 ст. 20.3 КпАП РФ та призначили штраф у розмірі 50 тисяч рублів за «дискредитацію російської армії» (ч. 1 ст. 20.3.3 КпАП). За версією поліції,

⁵³ <https://crimeahrg.org/uk/nenavist-v-telegrami-hto-i-yak-zaklikae-do-genocyzidu-ta-peresliduvan-ukraïncziv-v-krimu/>

⁵⁴ <https://crimeahrg.org/uk/zatrimannya-za-pisni-ta-posti-yak-v-krimu-peresliduyut-za-proukraïnsku-pozicziyu/>

«Перелигін чекав ЗСУ, а персоналу лікарні повідомляв про те, що «скоро армія України звільнить Крим, а всіх прихильників російського світу повісять». Чоловіка також звинуватили у тому, що він має в якості рингтону на телефоні українську пісню «Червона калина»⁵⁵.

З метою переслідування кримчан використовують й ч. 3-5 ст. 20.1 КпАП РФ (дрібне хуліганство), що дозволяє штрафувати за розповсюдження в інтернеті «інформації, яка ображає людську гідність та суспільну моральність, явну неповагу до суспільства, держави, офіційних державних символів РФ».

У листопаді «Київський районний суд» Сімферополя оштрафував Назима Муждабаєва на 70 тисяч рублів через фото Путіна в соцмережах за підписом «Вовка п.... бол», яке було розцінено «судом» як неповага до держави (ч. 3 ст. 20.1 КпАП). Це фото чоловік опублікував ще 5 років тому⁵⁶.

⁵⁵ <https://crimeahrg.org/uk/u-simferopoli-golovnogogo-likarya-zaareshtuvali-na-15-dib-cherez-rington-cherzona-kalina/>

⁵⁶ <https://crimeahrg.org/uk/krimchanina-oshtrafuvali-za-lajku-v-bik-putina/>

2 ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

ПРИЗОВ ОСІБ, КОТРИ МЕШКАЮТЬ НА ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ, ДО ЗБРОЙНИХ СИЛ ДЕРЖАВИ-ОКУПАНТА ТА МОБІЛІЗАЦІЯ

РФ використовує кримчан у повномасштабній війні проти України. У порушення норм міжнародного гуманітарного права триває примусовий призов кримчан до лав збройних сил РФ.

1 жовтня в РФ та на окупованих нею територіях розпочалася чергова осіння призовна кампанія. Згідно указу В. Путіна від 30 вересня 2024 року, до лав армії РФ планують призвати щонайменше 133 тисячі строковиків¹. Призовні заходи будуть проходити й у Криму. На окупованому півострові це вже **20-та призовна кампанія**.

За весь період окупації КПГ задокументувала щонайменше **574 кримінальні справи** за ст. 328 КК РФ (Ухилення від служби у Збройних силах РФ)

¹ <http://publication.pravo.gov.ru/document/0001202409300012>

З метою примусу до служби в ЗС РФ окупаційна влада використовує кримінальне переслідування за ухилення від такої служби за ст. 328 КК РФ (Ухилення від служби у Збройних силах РФ). За весь період окупації КПГ задокументувала **щонайменше 574 кримінальні справи**. Найчастіше «суди» призначають штрафи до 50 тисяч рублів. Однак виплата штрафу не звільняє від проходження служби.

Щодо 52 таких кримінальних справ, задокументованих у 2024 році, у «судах» Криму були винесені такі рішення:

- **45** обвинувальних вироків;
- **3** рішення апеляційної інстанції про залишення вироків в силі;
- **1** справа закрита внаслідок спливу строків давності
- **3** справи залишаються на розгляді у «судах».

Кримська правозахисна група з 24 лютого 2022 року збирає інформацію про загиблих і полонених військових РФ, приписаних до військових частин у Криму. За жовтень – грудень 2024 року КПГ задокументувала з числа таких військовиків, котрі воюють на боці РФ, щонайменше 138 загиблих. Всього від початку широкомасштабного вторгнення КПГ задокументувала **щонайменше 841 загиблого**.

АТАКИ НА ЦИВІЛЬНЕ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ З КРИМУ

Після **24 лютого 2022 року** з території окупованого Криму й акваторії Чорного моря РФ завдає постійні ракетні удари, удари БпЛА й авіаудари по багатьом цивільним об'єктам України, внаслідок чого загинули чи були поранені цивільні. З кінця вересня 2022 року РФ активно застосовує дрони для атак цивільної інфраструктури. Значна частина таких дронів також запускається з території окупованого півострову.

Вранці **14 жовтня** балістичними ракетами була атакована портова інфраструктура Одеського порту. Внаслідок удару **одна людина загинула, восьмеро поранено**, пошкоджені цивільні судна, склад зернових, вантажні крани, складські приміщення, техніка, будівлі філії Адміністрації морських портів, автомобілі².

Удень **18 листопада** російські військові атакували балістичною ракетою житловий район Одеси. Внаслідок удару **загибло десятеро людей, ще 54 людини отримали поранення**, серед яких **п'ятеро дітей** віком від 7 до 11 років³.

13 грудня російські війська здійснили комбінований повітряний напад на енергетичну інфраструктуру України ракетами різних типів та ударними безпілотниками, зокрема балістичними ракетами «Іскандер-М» з Криму та 24 крилатими ракетами «Калібр» з кораблів у Чорному морі. Внаслідок атаки було серйозно пошкоджено обладнання ТЕС⁴.

² <https://epravda.com.ua/news/2024/10/14/720541/>

³ <https://suspilne.media/odessa/883009-ataka-rf-po-odesi-18-listopada-aki-poskodzenna-zafiksuvali-pravoohoronci/>

⁴ <https://suspilne.media/901455-rosia-zavdae-masovanogo-raketnogo-udaru-po-ukraini-de-lunaut-vibuhi/>

З ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СФЕРІ ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ОКУПАЦІЇ АР КРИМ ТА М. СЕВАСТОПОЛЯ

- 1. 20 листопада 2024 року** Верховна Рада України ухвалила закон «Про внесення змін до статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо уточнення підстави для надання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації жінкам та чоловікам, чиї близькі родичі (чоловік, дружина, син, донька, батько, мати або рідний (повнорідний, неповнорідний) брат чи сестра) загинули або зникли безвісти під час участі у бойових діях» (№12104)¹. Відстрочку від призову на військову службу під час мобілізації отримали «жінки та чоловіки, чиї близькі родичі (чоловік, дружина, син, донька, батько, мати або рідний (повнорідний, неповнорідний) брат чи сестра) загинули або зникли безвісти за особливих обставин під час здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії РФ у Донецькій та Луганській областях, а також під час забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії проти України під час дії воєнного стану». Право на відстрочку від мобілізації отримали і цивільні громадяни, які були позбавлені особистої свободи внаслідок агресії проти України (цивільні полонені). У такий спосіб цивільні заручники після звільнення з полону отримали такі самі гарантії, як і звільнені військовополонені. 31 грудня президент України Володимир Зеленський підписав цей законопроект.
- 2. 3 грудня** Кабінет міністрів України (КМУ) постановив перейменувати Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України на Міністерство національної єдності України². Внаслідок цього повноваження Міністерства з питань реінтеграції будуть перерозподілені між іншими міністерствами, проте повноваження Міністерства національної єдності України не були затверджені на кінець 2024 року. Віцепрем'єр-міністром-міністром національної єдності України був призначений Олексій Чернишов, який до цього обіймав посаду голови правління НАК «Нафтогаз України».
- 3. Постановою КМУ № 1545 від 31 грудня 2024 року** були внесені зміни до Положення про Міністерство розвитку громад та територій України (Мінрозвитку). Відтепер заходи щодо забезпечення реалізації прав та інтересів осіб, позбавлених особистої свободи внаслідок агресії, та членів їх сімей будуть здійснюватися Мінрозвитку. Питання прийняття рішень щодо встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, яке здійснюється Комісією з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, також переходять до компетенції Мінрозвитку.

¹ <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/45001>

² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1366-2024-nKText>

- 4. Протягом жовтня-листопада** відбулися два засідання Міжвідомчої комісії з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України на базі Міністерства з питань реінтеграції. Комісія встановлює такий факт як щодо військовополонених, так й цивільних осіб. У грудні засідання Комісії не відбулося у зв'язку з перейменуванням Міністерства з питань реінтеграції та процесом перерозподілу його повноважень.